

KARTLEGGING AV NORSK BANKSEKTOR – EN INTERNASJONAL SAMMENLIGNING

Finans Norge
Desember 2023

Menon Economics har på vegne av Finans Norge gjort en kartlegging av kjennetegn ved norsk banksektor. Banksektoren i Norge er sammenlignet med banksektoren i Sverige, Danmark, Finland og Nederland. Dette er land med kulturelle likheter, velutviklede sosiale velferdssystemer, høyt digitaliseringsnivå og høy tillit til institusjoner. Kartleggingen har særlig fokus på personmarkedet.

Prosjektet har vært ledet av Katrine Holm Reiso med Christoffer Thalberg Hamnes som prosjektmedarbeider. Kristoffer Midttømme er ansvarlig partner og kvalitetssikrer for prosjektet.

Menon Economics er et forskningsbasert analyse- og rådgivningsselskap i skjæringspunktet mellom foretaksøkonomi, samfunnsøkonomi og næringspolitikk. Menon Economics tilbyr analyse- og rådgivningstjenester til bedrifter, organisasjoner, kommuner, fylker og departementer. Menon Economics sitt hovedfokus ligger på empiriske analyser av økonomisk politikk, og våre medarbeidere har økonomisk kompetanse på et høyt vitenskapelig nivå.

Vi ønsker å takke Finans Norge for et spennende oppdrag.

Desember 2023

Kristoffer Midttømme
Ansvarlig partner og kvalitetssikrer
Menon Economics

Katrine Holm Reiso
Prosjektleder
Menon Economics

Markedsandelene til norske banker for utlån til personmarkedet har vært relativt stabile fra 2012 til 2022. Likevel er det en liten forskyvning hvor de største bankene har opplevd en liten nedgang til fordel for mellomstore banker. Dersom mindre aktører øker sine markedsandeler på bekostning av større aktører, kan det være en indikasjon på redusert markedsrett og økt konkurranse i et marked.

De to største bankene, DNB og Nordea, har en lavere samlet markedsandel til personmarkedet sammenlignet med de to største bankene i øvrige land. I tillegg er markedsandelen til de to og fire største bankene i Norge målt i netto utlån til totalmarkedet lav sammenlignet med øvrige land. Lavere markedskonsentrasjon i Norge kan være en indikasjon på at aktørene i Norge har lavere markedsrett sammenlignet med øvrige land. Det kan imidlertid også reflektere at markedet i Norge består av mange mindre sparebanker med begrenset geografisk nedslagsfelt.

Norge har høy kundemobilitet sammenlignet med øvrige land, især på boliglån. I Norge byttet 23 prosent av privatkundene leverandør av en eller flere finansielle tjenester i 2022 hvorav 7 prosent var grunnet flytting av boliglån. Denne andelen er på nivå med andelen kunder som byttet *de siste fem årene* i øvrige land. Høyere kundemobilitet i Norge kan være et tegn på sterkere konkurranse i Norge sammenlignet med øvrige land, men kan også reflektere institusjonelle forhold som eventuelle forskjeller i fastrentekontrakter.

Utlånsmarginen på boliglån har falt mer i Norge de siste årene sammenlignet med øvrige land. Utlånsmarginen i Norge, som var sammenlignbar med de

øvrige landene frem til midten av 2021, har falt kraftig og er 0,32 prosent i 2023. Lavere utlånsmargin i Norge kan være et tegn på sterkere konkurranse, men kan også gjenspeile ulik kredittisiko og finansiell situasjon på tvers av land.

Norsk banksektor er kostnadseffektiv og har høy lønnsomhet sammenlignet med øvrige land. Driftskostnadene utgjorde i 2022 kun 1 prosent av totale eiendeler for norske banker og den gjennomsnittlige egenkapitalavkastningen fra 2019 til 2022 var på over 10 prosent. Høyere effektivitet i Norge kan være en indikasjon på sterkere konkurranse i Norge sammenlignet med øvrige land. Høyere lønnsomhet kan derimot være en indikasjon på det motsatte, altså svakere konkurranse.

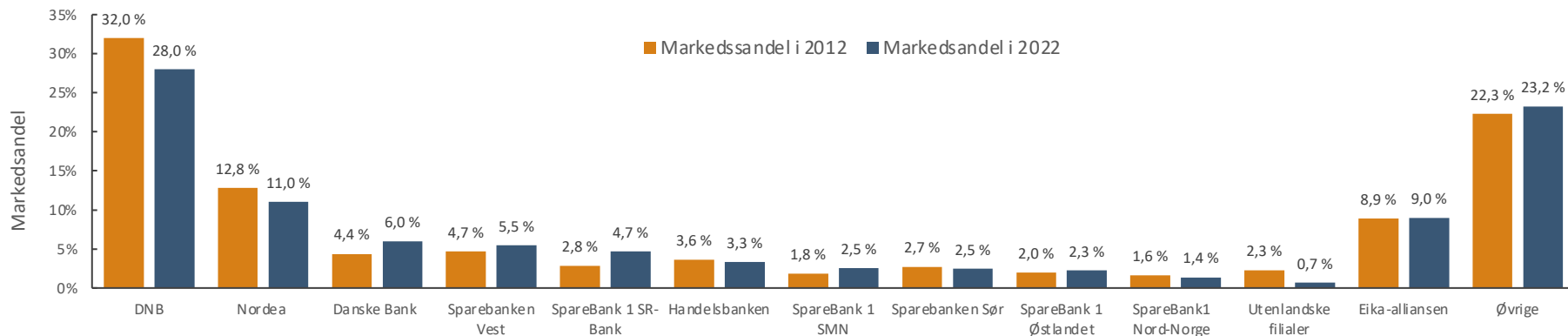
Norge har høyest innskuddsbeta sammenlignet med øvrige land. Fra Januar 2022 til September 2023 økte styringsrenten i Norge med 3,75 prosent. 54 prosent av denne økningen ble gjenspeilet i økt innskuddsrente. For de øvrige landene økte innskuddsrenten med rundt 32 prosent av økningen i de respektive styringsrentene. Igjen kan dette være en indikasjon på sterkere konkurranse i Norge sammenlignet med øvrige land, men dette kan også skyldes ulike institusjonelle forhold.

Norge har en gjennomsnittlig misligholdsandel og tapsandel sammenlignet med øvrige land. Gjennomsnittlig misligholdsandel i Norge var på 1,46 prosent i perioden 2017 til 2022, mens gjennomsnittlig tapsandel var 0,30 prosent fra 2018 til 2022. Tapsandelen ble drevet opp som følge av Covid-19 pandemien.

Markedsandel for utlån til personmarkedet	s. 5
Samlet markedsandel for de to største bankene målt i utlån til personmarkedet	s. 6
Samlet markedsandel for de to og fire største bankene målt i netto utlån til totalmarkedet	s. 7
Kundebytte av finansielle tjenester og boliglån	s. 8
Utlånsmargin på lån til boligkjøp	s. 9
Driftskostnader i prosent av totale eiendeler og egenkapitalavkastning	s. 10
Innskuddsbeta	s. 11
Misligholdrater og tapsrater for person- og næringsmarkedet	s. 12
Litteraturliste	s. 13
Vedlegg	s. 14-16

Dersom mindre aktører øker sine markedsandeler på bekostning av større aktører, kan det være en indikasjon på redusert markedsrett og økt konkurranse i et marked. **Norske banker har hatt relativt stabile markedsandeler over tid for utlån til personmarkedet.** De største norske bankene, DNB og Nordea, har imidlertid tapt markedsandeler til mellomstore banker. Mindre banker, representert ved Eika-alliansen, har hatt en stabil andel av markedet over tid.

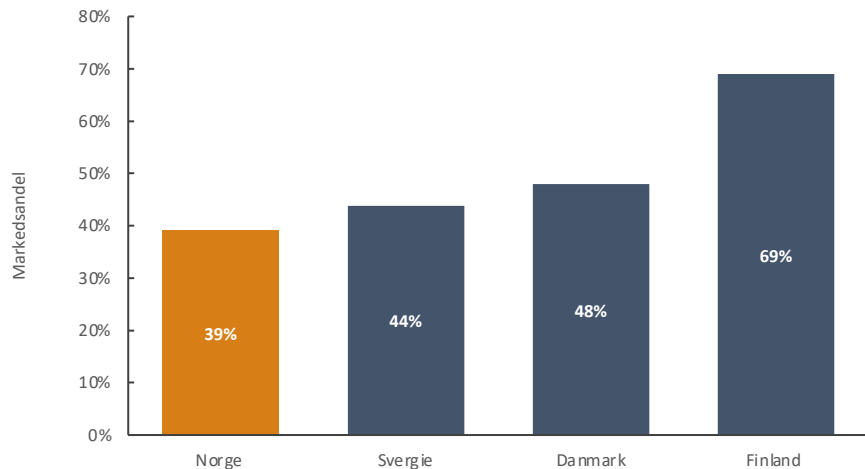
Markedsandel for utlån til personmarkedet i 2012 (oransje søyle) og i 2022 (blå søyle)

Kilde: Tall for DNB, Nordea, Eika-alliansen og utenlandske filialer er hentet fra Norges Bank (Finansiell stabilitet 2012-2022). Tall for Handelsbanken og sparebanker er hentet fra respektive årsrapporter. Tall for Danske Bank er hentet fra «Fact Book» Q1 2013 og Q4 2022. Tall for SpareBank 1 SMN er «brutto utlån til lønnsstakere». Tall for Sparebanken Vest er «engasjement for privatmarkedet». Tall for Sparebanken Sør er «netto utlån til personmarkedet» i 2012, og «brutto utlån til personmarkedet» i 2022. Tall for Danske Bank er «Loans, excluding reverse transactions before impairments for Norway» og er konvertert til NOK ved bruk av Norges Bank sine valutakurser. Tall for alle resterende banker er «brutto utlån til personmarkedet».

Merkt at Sparebanken Pluss og Sparebanken Sør fusjonerte 1. januar 2014 under navnet Sparebanken Sør. 2012 verdien til Sparebanken Sør inkluderer derfor utlån fra Sparebanken Pluss. Sparebanken Hedmark og Bank 1 Oslo Akershus fusjonerte 1. april 2017 under navnet SpareBank 1 Østlandet. 2012 verdien til SpareBank 1 Østlandet inkluderer derfor utlån fra Sparebanken Hedmark og Bank 1 Oslo Akershus. Eika-alliansen har redusert antall medlemmer fra 81 medlemmer i 2012 til 79 medlemmer i 2022. I oktober 2021 trakk 10 banker seg ut av Eika-alliansen og etablerte LOKALBANK-samarbeidet, disse er inkludert i markedsandelen til Eika-alliansen i 2022. Kategori «Øvrige» består blant annet av øvrige sparebanker og øvrige forretningsbanker. Kategorien «utenlandske filialer» er fratrukket Danske Bank og Handelsbanken.

Samlet markedsandel for de to største bankene målt i utlån til personmarkedet i 2022

Kilde: Norges Bank, Bankföreningen, Danmarks Nationalbank, Finlands Bank. Tall for Norge er «Brutto utlån til personmarkedet». Tall for Sverige er «Utlån til svenske husholdninger med sikkerhet i bolig». Tall for Finland er «Boliglån til husholdninger i Finland». Tall for Danmark er «Utlån til husholdninger i Danmark».

Lav markedskonsentrasjon er en indikasjon på at markedsaktører har lav markedsrett, og at konkurransen er velfungerende. Om derimot store deler av markedet er fordelt på få banker, vil disse bankene kunne sette høye priser uten risiko for å miste mange kunder. Dette fordi få banker gir husholdningene færre alternativer, og dermed reduserte muligheter til å bytte til andre banker ved høyere pris.

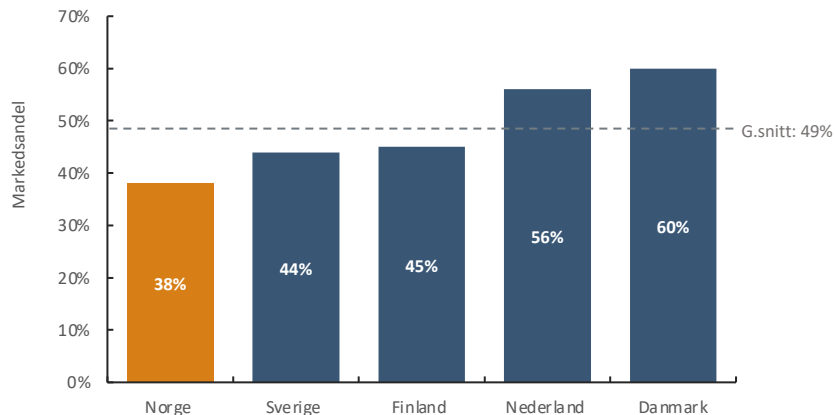
De to største bankene i Norge har en lavere samlet markedsandel til personmarkedet sammenlignet med øvrige land. I Norge er DNB og Nordea de to ledende bankene for utlån til personmarkedet. DNB er klart størst med en markedsandel på 28 prosent, mens Nordea har 11 prosent. I Sverige har de to største bankene relativt like markedsandeler, Swedbank har en andel på 23 prosent og Handelsbanken en andel på 21 prosent. I Danmark er Nykredit størst med en andel på 29 prosent, etterfulgt av Danske Bank (Realkredit) med 19 prosent. I Finland har OP en andel på 39 prosent og Nordea en andel på 30 prosent.

DE STØRSTE BANKENE I NORGE HAR EN LAV MARKEDSandel SAMMENLIGNET MED ØVRIGE LAND, I MARKEDET FOR UTLÅN (PERSON- OG NÆRINGSMARKEDET)

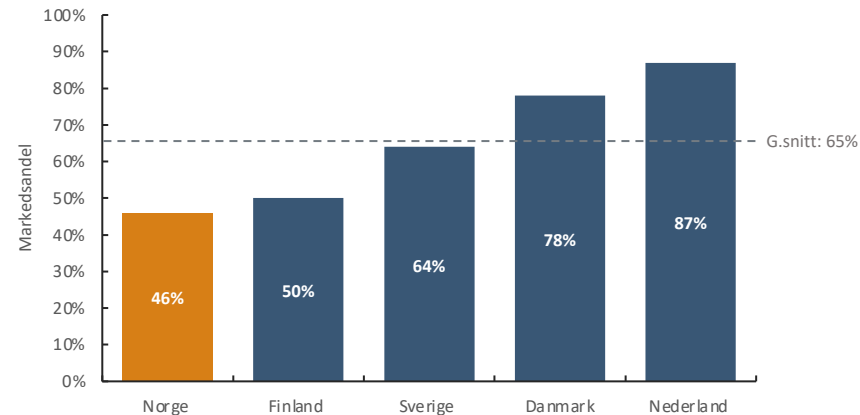
De største bankene i Norge har lavere markedsandel i totalmarkedet sammenlignet med øvrige land. Samlet markedsandel til de to største bankene i Norge er 38 prosent. Dette er lavere enn i øvrige land (venstre figur). Det samme gjelder når vi hensyntar de fire største bankene (høyre figur).

En grunn til at Norge har lavere konsentrasjon enn øvrige land, er at det norske markedet består av mange mindre sparebanker. Disse dekker ofte et begrenset geografisk område. En del sparebanker er imidlertid tilgjengelige for norske privatkunder i flere deler av landet med digitale løsninger.

Samlet markedsandel for de to største bankene målt i netto utlån til totalmarkedet i 2022

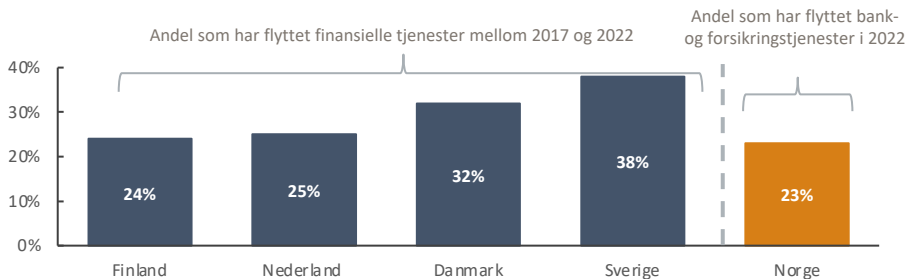

Samlet markedsandel for de fire største bankene målt i netto utlån til totalmarkedet i 2022

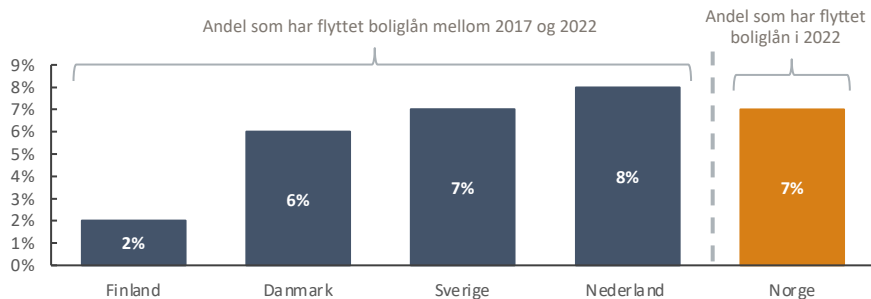

Kilde: Thomson Reuters Eikon (2023) og EBA transparency exercise (2023). Bearbeidet av Copenhagen Economics (2023).

Andel privatkunder som har byttet leverandør av finansielle tjenester i perioden 2017-2022, og i 2022 (Norge)

Andel privatkunder som har byttet leverandør av boliglån i perioden 2017-2022, og i 2022 (Norge)

Kilde: European Commission (2022), Forbrukerrådet (2023).

Merk at listen over finansielle tjenester i EUs spørreundersøkelse avviker fra listen til Forbrukerrådet. «Kryptovaluta leverandører» er blant annet med i undersøkelsen til EU, men ikke i undersøkelsen til Forbrukerrådet.

Høy kundemobilitet kan være et tegn på velfungerende konkurranse. En reell risiko for å miste kunder vil redusere bankenes markedsrett og øke konkurransen. Høye priser vil da øke risikoen for kundefrafall, samt at bankene ved lave priser vil kunne tiltrekke seg flere kunder. Institusjonelle forhold, som eventuelle forskjeller i fastrentekontrakter, vil imidlertid også kunne påvirke graden av kundemobilitet i ulike land.

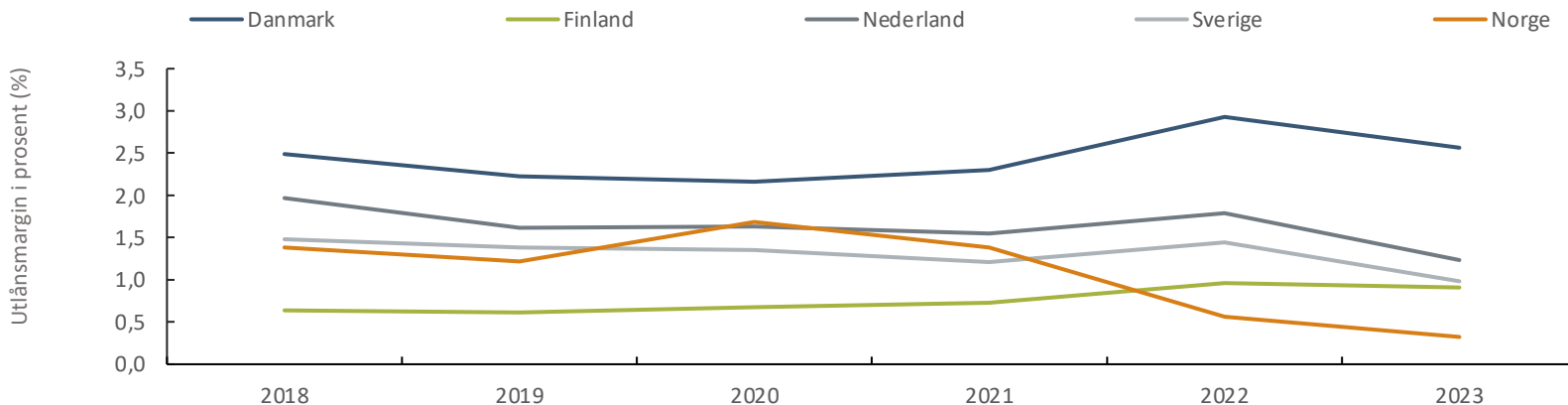
Norge har høy kundemobilitet på finansielle tjenester sammenlignet med øvrige land. I Norge byttet nesten en fjerdedel av privatkundene leverandør av en eller flere finansielle tjenester i 2022 (øvre figur). Denne andelen har vært forholdsvis konstant siden 2014 og er på nivå med andelen som byttet i løpet av de siste fem årene i Finland og Nederland.

Norge har særlig høy kundemobilitet på boliglån sammenlignet med øvrige land. I 2022 byttet privatkunder i Norge boliglånsbank i minst like stor grad som privatkunder i de øvrige landene gjorde i løpet av de siste fem årene (nedre figur).

Utlånsmarginen bestemmes av kredittrisikoen og den finansielle situasjonen, samt konkurransen i markedet. En lav utlånsmargin vil kunne være en konsekvens av høy konkurranse mellom bankene om kundene. Høye marginer sammenlignet med konkurrentene vil øke risikoen for kundefrafall.

Norge har de siste to årene hatt en lavere utlånsmargin på boliglån sammenlignet med øvrige land. Utlånsmarginen i Norge, som var på samme nivå som i de øvrige landene frem til midten av 2021, har falt kraftig og er nå klart lavest på 0,32 prosent i 2023.

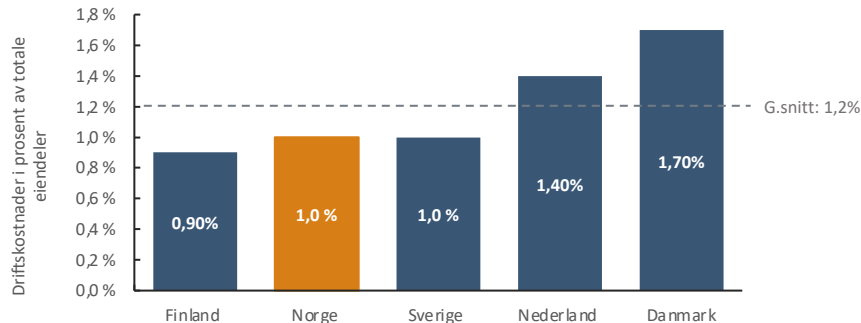
Gjennomsnittlig årlig utlånsmargin på lån til boligkjøp for husholdninger

Kilde: SSB, ECB Data Base.

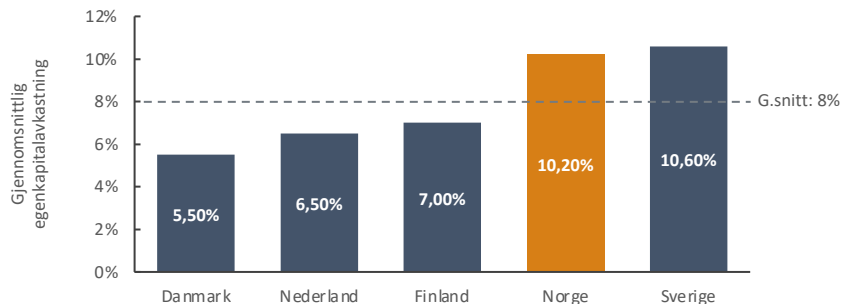
Merk at utlånsmarginen for Norge er hentet fra SSB (tabell 10700) og er «Utlånsmargin. Utlån til husholdninger med pant i bolig» for banker og kredittforetak. Denne serien er oppgitt kvartalsvis. For å beregne den gjennomsnittlige årlige marginen, har vi tatt gjennomsnittet av kvartalene for hvert år. Utlånsmarginene for Danmark, Finland, Nederland og Sverige er hentet fra ECB og er «MFIs lending margins on loans for house purchase». Disse seriene er gitt på månedlig basis. For å beregne den gjennomsnittlige årlige marginen, har vi tatt gjennomsnittet av månedene for hvert år.

Driftskostnader i prosent av totale eiendeler for banksektoren i 2022

Kilde: Thomson Reuters Eikon (2023). Bearbeidet av Copenhagen Economics (2023).

Gjennomsnittlig egenkapitalavkastning for banker fra 2019 til 2022

Kilde: European Banking Authority Risk Dashboards (2023).

Merk at egenkapitalavkastning for Norge mangler for 2021(K2) – 2022(K2).

Høy kostnadseffektivitet i et marked kan være en indikasjon på velfungerende konkurranse. I et slikt marked vil ineffektive konkurrenter måtte redusere kostnader for ikke å bli presset ut av markedet. Det tvinger selskaper til å optimalisere sine operasjoner for å holde tritt med konkurrentene.

Driftskostnadene i den norske banksektoren er lave sammenlignet med øvrige land. Norske bankers driftskostnader i prosent av totale eiendeler er på nivå med Sverige, men under gjennomsnittet for samtlige land i utvalget. Driftskostnadene i den norske banksektoren har falt vesentlig de siste tiårene grunnet blant annet automatisering og digitalisering av driften. Merk at tall fra Norges Bank (2022) viser at driftskostnader i prosent av eiendeler for norsk banksektor var 0,71 prosent ved inngangen av 2022. Dette er lavere enn 1 prosent som er oppgitt i figuren. Avviket skyldes trolig at det er benyttet ulike bankutvalg i analysene.

I markeder med velfungerende konkurranse vil lønnsomheten på lang sikt være på nivå med hva investorene krever. Egenkapitalavkastningen er et mål på lønnsomhet. Hvis det er høy lønnsomhet og investorene kan oppnå unormalt høy avkastning over tid, vil det føre til at nye selskap etablerer seg og presser prisene ned slik at lønnsomheten reduseres til det investorene krever.

Den norske banksektoren har relativt høy avkastning på egenkapitalen sammenlignet med øvrige land. I likhet med Sverige, er den norske egenkapitalavkastningen over gjennomsnittet for samtlige land i utvalget.

Innskuddsbetaen reflekterer hvor stor andel av endringer i styringsrenten som får gjennomslag i innskuddsrenten. En høy innskuddsrente kommer husholdningene til gode, og bankene har insentiv til å holde denne renten så lav som mulig. I et marked med begrenset konkurranse om innskuddene kan bankene lettere opprettholde lave innskuddsrenter uten å miste kunder. Derimot, i et konkurranseintensivt marked, vil bankene risikere å miste innskudd til banker som tilbyr høyere renter.

Norge har fra Januar 2022 til September 2023 hatt en innskuddsbeta på 54 prosent, noe som er høyere enn i alle sammenlignbare land. Til tross for at styringsrenten i Norge har økt mindre enn i øvrige land i perioden, har innskuddsrenten i Norge likevel økt mest. Dette kan reflektere god konkurranse om innskudd i Norge sammenlignet med øvrige land.

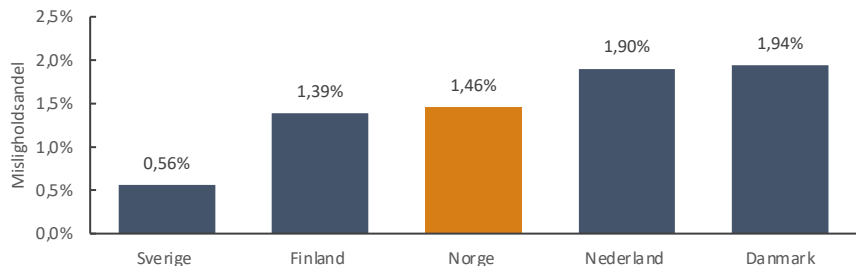
Innskuddsbeta fra Januar 2022 til September 2023

	Innskuddsrente (Januar 2022)	Innskuddsrente (September 2023)	Økning i innskuddsrente	Økning i styringsrente	Innskuddsbeta
Norge	0,38%	2,42%	2,04%	3,75%	54%
Sverige	0,08%	1,99%	1,90%	4,00%	48%
Danmark	-0,19%	1,03%	1,22%	4,20%	29%
Finland	0,03%	0,91%	0,88%	4,50%	20%
Nederland	-0,03%	1,32%	1,35%	4,50%	30%

Kilde: Innskuddsrenter er hentet fra SSB (NO), Statistiskdatabasen (SE), Danmarks Nationalbank (DK), Finlands Bank (FI), De Nederlandsche Bank (NL). Styringsrenten er hentet fra Thomson Reuters Eikon (2023).

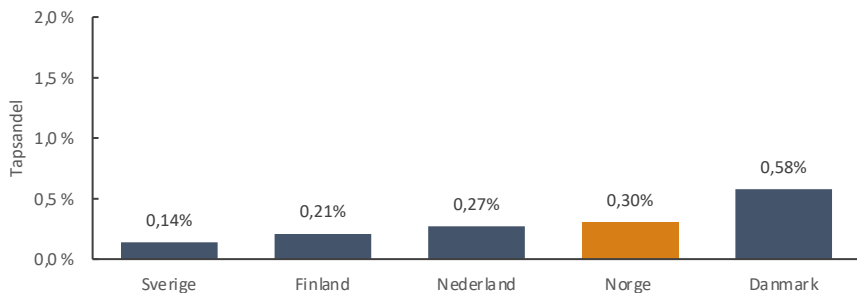
Merk at for Norge har vi brukt innskuddsrenten på totale innskudd for husholdninger. For Sverige og Danmark har vi brukt innskuddsrenten på utestående avtaler for husholdninger (alle løpetider). For Finland har vi brukt innskuddsrenten for husholdninger i henhold til opprinnelig løpetid. For Nederland har vi brukt innskuddsrenten for utestående beløp med oppsigelsesfrist.

Gjennomsnittlig misligholdsandel fra 2017 til 2022

Misligholdsandelen* og tapsandelen er indikatorer på kredittkvaliteten i en banks låneportefølje og den økonomiske helsen til låntakeren.** Disse indikatorene kan gi innsikt i kvaliteten på en banks risikostyring og kan påvirke bankers lønnsomhet. En økning i disse indikatorene kan signalisere økonomiske utfordringer og påvirke bankenes rentemarginer, samt investorenes risikovurderinger. Merk at en bank kan ha en bevisst strategi om å gi utlån til kunder med høy risiko. Om banken priser denne risikoen riktig, slik at utlåsmarginen dekker tapene, er ikke nødvendigvis høye misligholds- og tapsandeler et tegn på dårlig risikostyring.

Gjennomsnittlig tapsandel fra 2018 til 2022

Norge har et gjennomsnittlig mislighold sammenlignet med øvrige land. Norge har, i likhet med de øvrige landene, hatt en nedadgående trend i misligholdte lån fra 2017. Sverige har opprettholdt en klart lavest misligholdsandel.

Tapsandelen i norsk banksektor er på nivå med gjennomsnittet for de andre landene. Særlig Norge og Danmark rapporterte høye utlånstap i 2020, spesielt i første kvartal hvor tapsandelen for Norge var på 1 prosent. Ekskluderer vi dette året er utlånstapet for Norge på rundt 0,14 prosent. Sverige var det eneste landet hvor tapet ikke økte betraktelig som følge av Covid-19 pandemien.

Kilde: European Banking Authority Risk Dashboards (2023).

Merk at misligholdsandelen og tapsandelen for Norge mangler fra juni 2021 til mars 2022 på grunn av at implementeringen av rapporteringsrammeverket basert på CRR2/CRD5 først skjer i 2. kvartal 2022. Tall for tapsandeler går kun tilbake til 2018.

* Misligholdte lån i prosent av brutto utlån.

** Periodens bokførte utlånstap i prosent av brutto utlån.

Copenhagen Economics (2023). *Competition in the Swedish banking sector*. [URL](#)

Danmarks Nationalbank. *Udestående indenlandsk indlån i pengeinstitutter*. [URL](#)

Danmarks Nationalbank. *BANK OG REALKREDIT*. [URL](#)

Danske Bank. *File Cloud*. [URL](#)

De Nederlandsche Bank. *MFI households deposits and loans, interest rates, adjusted for breaks*. [URL](#)

ECB Data Portal. *MFIs lending margins on loans for house purchase - Denmark*. [URL](#)

ECB Data Portal. *MFIs lending margins on loans for house purchase - Finland*. [URL](#)

ECB Data Portal. *MFIs lending margins on loans for house purchase – Netherlands*. [URL](#)

ECB Data Portal. *MFIs lending margins on loans for house purchase - Sweden*. [URL](#)

European Banking Authority. *Risk Dashboard*. [URL](#)

European Comission (2022). *Flash Eurobarometer FL509 : Retail Financial Services and Products*. [URL](#)

Finlands Bank. *Renter på innskudd og lån i Finland*. [URL](#)

Finlands Bank. *Markedsandeler for kredittinstitusjoner som opererer i Finland*. [URL](#)

Forbrukerrådet (2023). *Bytteundersøkelsen 2023*. [URL](#)

Handelsbanken. *Årsrapporter*. [URL](#)

Norges Bank. *Bankstatistikk*. [URL](#)

Norges Bank. *Finansiell stabilitet – rapport*. [URL](#)

Norges Bank. *Finansiell stabilitet 2022*. [URL](#)

Norges Bank. *Valutakurser*. [URL](#)

Oslo Børs. *Endelig årsrapport 2012 for Bank 1 Oslo Akershus AS*. [URL](#)

RBB (2023). *Konsumenternas ställning – en internationell jämförelse – Bilaga 1*. Finansinspektionen. [URL](#)

SpareBank Nord-Norge. *Rapporter og presentasjoner*. [URL](#)

SpareBank SMN. *Kvartals- og årsrapporter*. [URL](#)

SpareBank SR-Bank. *Rapporter*. [URL](#)

Sparebanken Sør. *Finansiell rapportering*. [URL](#)

SpareBank Østlandet. *Rapporter og presentasjoner*. [URL](#)

Sparebanken Vest. *Års- og delårsrapporter fra Sparebanken Vest*. [URL](#)

SSB. *10700: Utlåns- innskudds- og rentemarginer*. [URL](#)

SSB. *11018: Renter på innskudd, etter innskuddstype og sektor*. [URL](#)

Statistikdatabasen. *Bankernas inlåningsräntor*. [URL](#)

Svenska Bankföreningen (2022). *Bolånemarknaden i Sverige*. [URL](#)

Thomson Reuters Eikon (2023). *Brukt til å hente ut styringsrenter*.

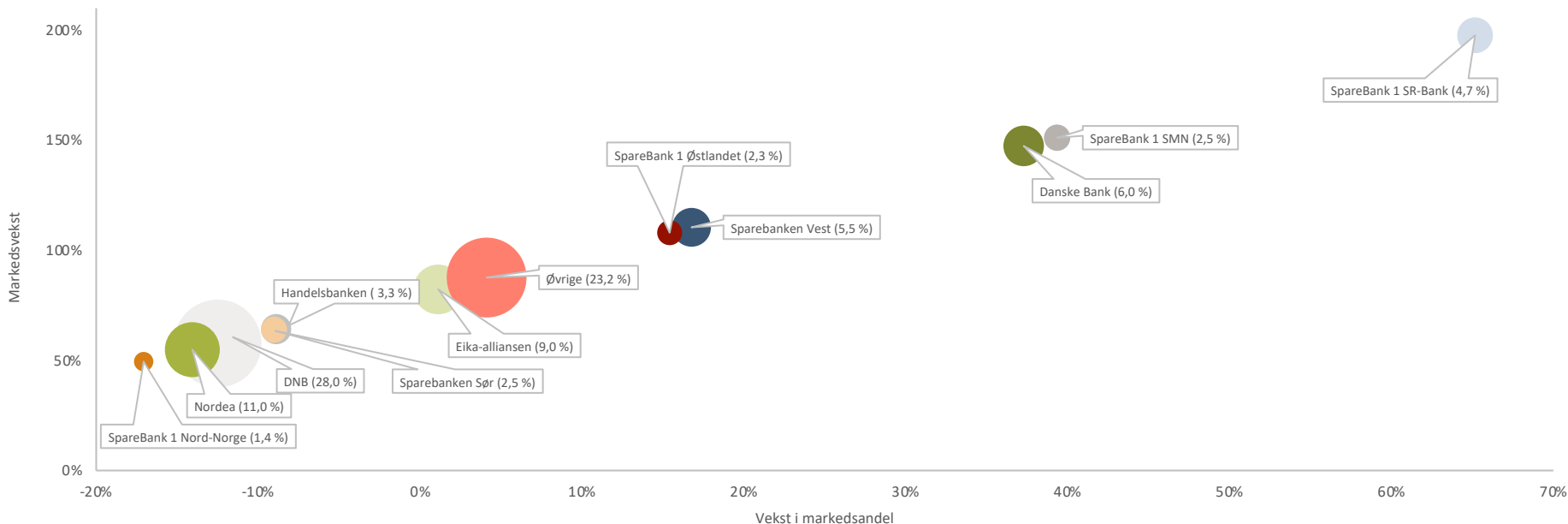

VEDLEGG

Markedsandel i 2022, vekst i markedsandel fra 2012 til 2022 og markedsvekst fra 2012 til 2022

Markedsandel i 2022 (størrelse på sirkelen), vekst i markedsandel fra 2012 til 2022 (x-akse) og markedsvekst fra 2012 til 2022 (y-akse)

Kilde: Se kildebeskrivelse på slide 5.

